

**Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського**

Кафедра освітнього менеджменту та публічного управління

ЗЕЛІНСЬКА Н. С.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ,
ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СОЦІАЛЬНА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ДІЯЛЬНОСТІ»
Для студентів магістратури за спеціальністю 073 Менеджмент «Управління
закладом освіти»**

Одеса 2019

УДК 37.07:005.33./4.035 (072)

*Рекомендовано до друку вченою радою Університету Ушинського
(протокол № 2 від 26 вересня 2019 р.)*

Рецензенти:

Полуяктова О.В. – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук та права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»;

Панченко Г.О. – кандидат наук з державного управління; доцент кафедри публічного управління та регіоналістики ОРІДУ НАДУ при Президентіві України.

Зелінська Н.С.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Соціальна та екологічна безпека діяльності»: метод. реком. Одеса : Університет Ушинського, 2019. 25 с.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з обов'язкової навчальної дисципліни «Соціальна та екологічна безпека діяльності» містять плани проведення, зміст практичних занять та самостійної роботи здобувачів; питання для самоперевірки, орієнтовну тематику індивідуального навчально-дослідного завдання та методичні рекомендації щодо їх виконання.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	.6
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	9
РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ... ..	12
ГЛОСАРІЙ.....	16
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	20

ВСТУП

Мета навчальної дисципліни: сформувати у здобувачів обізнаність щодо концептуальних та теоретичних засад соціальної та екологічної безпеки діяльності як наукової проблеми.

Сформувати здатність впроваджувати принципи, головні тенденції розвитку в управлінні соціальною та екологічною безпекою закладів освіти (за типом).

Сформувати мотивацію щодо використання набутих знань у професійній діяльності.

Передумови для вивчення дисципліни: паралельно з вивченням навчальної дисципліни «Соціальна та екологічна безпека діяльності» здобувачі мають вивчати такі навчальні дисципліни, як «Управління трудовими ресурсами та змістом робіт», «Теорія та менеджмент організації», «Право», «Керівник закладу освіти та техніка управлінської діяльності», спецкурс «Основи управління ризиками у закладі освіти».

Очікувані програмні результати навчання

ПРН 02. Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення.

ПРН 04. Обґрунтовувати та управляти проектами, генерувати підприємницькі ідеї.

ПРН 06. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність.

ПРН 12. Вміти делегувати повноваження та керівництво організацією (підрозділом).

знати:

- сутність базових понять з соціальної та екологічної безпеки діяльності закладу освіти; а також щодо забезпечення фахової дієздатності;
- технології та прийоми організації забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу;
- нормативно-правові вимоги щодо соціальної та екологічної безпеки діяльності, забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти;
- основні заходи з організації ефективної та безпечної праці у закладі освіти;
- основи соціальної відповідальності в галузі освіти.

вміти:

- володіти уміннями та навичками аналізувати ризики в соціальних та екологічних системах;
- володіти навиками управління ризиком у соціальних та екологічних системах на базі закладу освіти;
- створювати у закладі освіти систему управління охороною праці;

- співпрацювати з стейкхолдерами в рамках соціальної відповідальності.
- вести самостійний пошук нової інформації з метою саморозвитку.

Професійна діяльність у сфері управління освітою передбачає наявність не лише фахових знань, навичок організаційної діяльності, а й здатності ефективно діяти в умовах реформування національної системи освіти, її інтеграції в європейський та світовий освітній простір.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати такі компетентності:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту освіти, що передбачають проведення досліджень та впровадження інновацій за невизначеності умов і вимог

Загальні компетентності:

ЗК2. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань);

ЗК4. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети;

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність);

Спеціальні компетентності

СК 1. Здатність обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, в тому числі у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів;

СК 2. Здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими організація визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани;

СК 4. Здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів організації;

СК 7. Здатність розробляти проекти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість;

СК 9. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію;

СК 10. Здатність до управління організацією та її розвитком.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
	Змістовий модуль 1. Соціальна та екологічна безпека діяльності		
1	Теоретичні основи соціальної та екологічної безпеки діяльності	2	0
2	Управління ризиком у соціальних та екологічних системах	4	2
3	Типові небезпечні ситуації: моделі, прогнозування, розслідування	2	2
	Всього за змістовим модулем	8	4
	Змістовий модуль 2. Забезпечення фахової дієздатності		
1	Система забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти	6	4
2	Санітарно-гігієнічні та медичні вимоги до контингенту закладу освіти. Система управління охороною праці в закладі освіти	6	2
	Всього за змістовим модулем	8	6
	Змістовий модуль 3. Забезпечення цивільного захисту контингенту закладу освіти та об'єктів господарювання		
1	Система захисту персоналу та об'єкту господарювання від вірогідного пошкодження	4	2
	Всього за змістовим модулем	4	2
	Всього	20	12

Мета – поглиблення та закріплення знань з питань теорії, методології соціальної та екологічної безпеки діяльності закладу освіти, удосконалення умінь і навичок:

- аналізу дій керівництва закладу освіти щодо соціальної та екологічної безпеки діяльності;
- визначення підходів до розв'язання актуальних проблем соціальної та екологічної безпеки контингенту закладу; забезпечення ефективної діяльності менеджерів освіти в цій сфері;
- участі в дискусіях і аргументованого відстоювання власної точки зору.

Питання до семінару можуть бути конкретизовані й уточнені викладачем з урахуванням форм навчання. Наприклад, дискусію можна обмежити пошуком шляхів підвищення дієвості структури (або особи), яка відповідає за безпеку діяльності закладу освіти. Відповідно уточнюється література та офіційні документи, додаткова інформація, яка надається студентам завчасно. Семінару має передувати самостійне опрацювання студентами літератури і додаткової інформації.

Змістовий модуль 1. Соціальна та екологічна безпека діяльності

Семінар на тему: Управління ризиком у соціальних та екологічних системах

Навчальні цілі:

- систематизувати та поглибити знання щодо механізмів управління соціальною та екологічною безпекою у закладі освіти; розширити знання у сфері потенційних небезпек зовнішнього та внутрішнього середовища закладу освіти

Питання для обговорення

Семінар 1.

1. Соціальна та екологічна безпека: механізми управління у закладі освіти.
2. Механізми місцевого управління соціальною та екологічною безпекою.

3. Класифікація ризиків.

Семінар 2.

1. Джерела потенційних небезпек зовнішнього та внутрішнього середовища закладу освіти.
2. Оцінка ризику у соціальних та екологічних системах.
3. Тими і методи аналізу ризиків.

Семінар на тему: Типові небезпечні ситуації: моделі, прогнозування, розслідування

Навчальні цілі:

- залучити до аналітичної діяльності щодо прогнозування можливості виникнення небезпечних ситуацій у закладі; розвиток умінь моделювати небезпечні ситуації та нещасні випадки у закладі освіти; залучити до самостійного оперативного рішення з попередження та усунення небезпечних ситуацій у закладі освіти

Питання для обговорення

Семінар 1.

1. Прогнозування можливості виникнення небезпечних ситуацій у закладі освіти.
2. Моделі небезпечних ситуацій у закладі освіти.

Семінар 2.

1. Розслідування нещасного випадку у закладі освіти.
2. Порядок розслідування нещасного випадку у закладі освіти.

Змістовий модуль 2. Забезпечення фахової дієздатності

Семінар на тему: Система забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти

Навчальні цілі:

- поглиблення та закріплення знань щодо фахової дієздатності персоналу закладу; основних напрямів контролю у закладі у сфері дисциплінарних відносин; визначення теоретичних основ мотивації та координації у забезпеченні фахової дієздатності персоналу закладу освіти.

Питання для обговорення

Семінар 1.

1. Управління системою забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти.
2. Процес управління і теоретичні основи планування і здійснення організаційної функції управління.

Семінар 2.

1. Теоретичні основи мотивації і координації (регулювання) як загальних функцій управління у закладі освіти.
2. Організаційні засади роботи керівника закладу освіти: порядок погодження трудового розпорядку, трудовий розпорядок.

Семінар 3.

1. Основні напрями контролю у закладі освіти.
 2. Управління дисциплінарними відносинами у закладі освіти.
 3. Методика складання інструкцій з охорони праці у закладі. Структура і зміст інструкцій.
- Порядок розробки інструкцій

Семінар на тему: Санітарно-гігієнічні та медичні вимоги до контингенту закладу освіти. Система управління охороною праці у закладі освіти

Навчальні цілі:

- поглибити знання у сфері управління охороною праці у закладі освіти; поглибити уявлення про принципи ергономіки робочого місця у закладі освіти

Питання для обговорення

Семінар 1.

1. Гігієнічна класифікація умов праці у закладі освіти.
2. Санітарно-гігієнічні вимоги до персоналу закладу освіти.

Семінар 2.

1. Організація ефективної та безпечної праці персоналу закладу освіти.

2. Класифікація факторів і система елементів ефективної та безпечної праці.

Семінар 3.

1. Принципи ергономіки робочого місця у закладі освіти.

2. Основні психологічні фактори ефективної та безпечної праці і методики корекції психічного стану персоналу закладу освіти.

Змістовий модуль 3. Забезпечення цивільного захисту контингенту закладу освіти та об'єктів господарювання

Семінар на тему: Система захисту персоналу та об'єкту господарювання від вірогідного пошкодження

Навчальні цілі:

- поглиблення та закріплення знань щодо цивільного захисту контингенту закладу та об'єктів господарювання; визначення теоретичних основ координації у забезпеченні захисту контингенту закладу освіти.

Семінар 1.

1. Система заходів цивільного захисту.

2. Система інформування та оповіщення.

3. Шляхи удосконалення системи цивільного захисту контингенту закладу освіти та об'єктів господарювання.

4. Евакуація контингенту закладу освіти.

5. Евакуаційні органи та їх функції.

6. Медичний та психологічний захист населення.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Назва теми	
		денна	заочна
	Змістовий модуль 1. Соціальна та екологічна безпека діяльності		
1	Теоретичні основи соціальної та екологічної безпеки діяльності	6	4
2	Управління ризиком у соціальних та екологічних системах	6	4
3	Типові небезпечні ситуації: моделі, прогнозування, розслідування	6	6
4	Розслідування нещасного випадку	6	6
	Всього за змістовим модулем	20	20
	Змістовий модуль 2. Забезпечення фахової дієздатності		
1	Система забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти	8	10
2	Санітарно-гігієнічні та медичні вимоги до контингенту закладу освіти. Система управління охороною праці в закладі освіти	8	10
	Всього за змістовим модулем	16	20
	Змістовий модуль 3. Забезпечення цивільного захисту контингенту закладу освіти та об'єктів господарювання		
1	Система захисту персоналу та об'єкту господарювання від вірогідного пошкодження	4	10
	Всього за змістовим модулем	4	10
	Разом	40	50

Змістовий модуль 1. Соціальна та екологічна безпека діяльності

Теми для вивчення:

- 1 Теоретичні основи соціальної та екологічної безпеки діяльності
- 2 Ідентифікація ризику у соціальних та екологічних системах
- 3 Управління ризиками у соціальних та екологічних системах
- 4 Система управління ризиками у соціальних та екологічних системах
- 5 Соціальна безпека
- 6 Надзвичайні ситуації та комплекс заходів захисту населення і територій.
- 7 Державна система моніторингу довкілля.
- 8 Прогнозування наслідків виліву небезпечних речовин при аваріях на промислових об'єктах і транспорті
- 9 Методика ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки
- 10 Єдина система цивільного захисту населення і територій та перспективи її розвитку
11. Система заходів цивільного захисту персоналу та об'єктів господарювання. Система інформування та оповіщення
12. Евакуація контингенту закладу освіти.

Змістовий модуль 2. Забезпечення фахової дієздатності

Теми для вивчення:

1. Система забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти
2. Структура і зміст документів із забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти
3. Система управління охороною праці закладу освіти.
4. Управління системою забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти.
5. Гігієнічна класифікація умов праці та санітарно-гігієнічні вимоги до персоналу закладу освіти.
6. Організація ефективної та безпечної праці персоналу закладу освіти.

Змістовий модуль 3. Забезпечення цивільного захисту контингенту закладу освіти та

об'єктів господарювання

Теми для вивчення:

1. Надзвичайні ситуації та комплекс заходів захисту населення і територій.
2. Єдина система цивільного захисту населення і територій та перспективи її розвитку
3. Система заходів цивільного захисту персоналу та об'єктів господарювання. Система інформування та оповіщення
4. Евакуація контингенту закладу освіти

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Творча робота

Індивідуальна творча робота з навчальної дисципліни «Соціальна та екологічна безпека діяльності» є формою самостійної роботи здобувача і має на меті поглибити та закріпити знання, отриманні в процесі навчання, придбати первинний досвід та навички впровадження цих знань в дослідженні управління закладом освіти.

Виконання роботи рекомендується за такою схемою:

- вибір теми і розробка структури роботи;
- аналіз літератури, інших джерел, у тому числі і практичного досвіду діяльності закладу освіти, державних органів та органів місцевого самоврядування;
- написання та оформлення роботи.

Структура роботи: титульний лист, вступ, основна частина, пропозиції, використана література.

Рекомендований обсяг роботи – 3-5 друкованих сторінок комп'ютерного набору: кегль – (Times New Roman) – 14; інтервал – 1,5, поля – низ, верх, лівий – 2, правий – 1. .

Індивідуальна творча робота оцінюється в 10 балів за такими критеріями:

№ з/п	Зміст	Орієнтовна кількість балів
1	Правильне використання понять і термінологічного апарату	1
2	Ефективне використання спеціальної літератури	1
3	Узагальнення досвіду роботи навчальних закладів, органів публічної влади	1
4	Використання зарубіжного досвіду та застосування порівняльного аналізу	1
5	Структура роботи, змістовність та логічність викладення матеріалу	1
6	Обґрунтованість і вагомість пропозицій	4
7	Оформлення роботи, презентація	1

Індивідуальна творча робота має засвідчити, що студент уміє працювати над літературою, здатен вивчати кращий досвід роботи закладів освіти та державних установ, уміє аналізувати його, узагальнювати та робити правильні висновки тощо.

Контроль виконання індивідуального завдання: студент може презентувати його на семінарському занятті за відповідною темою.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ТВОРЧИХ РОБІТ (ЗА ВИБОРОМ СТУДЕНТА):

1. Теоретичні основи соціальної та екологічної безпеки діяльності
2. Ідентифікація ризику у соціальних та екологічних системах
3. Управління ризиками у соціальних та екологічних системах
4. Система управління ризиками у соціальних та екологічних системах
5. Соціальна безпека
6. Надзвичайні ситуації та комплекс заходів захисту населення і територій.
7. Державна система моніторингу довкілля.
8. Прогнозування наслідків вилуви небезпечних речовин при аваріях на промислових об'єктах і транспорті
9. Методика ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки
10. Система забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти
11. Структура і зміст документів із забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти
12. Система управління охороною праці закладу освіти
13. Управління системою забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти
14. Гігієнічна класифікація умов праці та санітарно-гігієнічні вимоги до персоналу закладу освіти
15. Організація ефективної та безпечної праці персоналу закладу освіти
16. Єдина система цивільного захисту населення і територій та перспективи її розвитку
17. Система заходів цивільного захисту персоналу та об'єктів господарювання.
18. Система інформування та оповіщення
19. Евакуація контингенту закладу освіти
20. Організація оптимальної психічної та фізичної діяльності в закладах освіти
21. Методики корекції психофізіологічного стану людини
22. Особиста і соціальна відповідальність менеджера освіти

РОЗДІЛ 3

КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Дайте визначення терміну «соціальна безпека».
2. Дайте визначення терміну «екологічна безпека».
3. Обґрунтуйте необхідність знань щодо ідентифікації ризику у соціальних та екологічних системах для менеджера освіти.
4. Визначте шляхи розвитку системи цивільного захисту в закладі освіти
5. Назвіть складові системи управління охороною праці закладу освіти.
6. Визначте шляхи удосконалення ефективної та безпечної праці персоналу закладу освіти.
7. Назвіть санітарно-гігієнічні вимоги до персоналу закладу освіти.
8. Якою має бути система забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти?
9. Назвіть складові системи цивільного захисту контингенту закладу освіти та об'єктів господарювання.
10. Визначте шляхи удосконалення системи цивільного захисту контингенту закладу освіти та об'єктів господарювання.
11. Назвіть вимоги до системи евакуації контингенту закладу освіти.
12. Основні поняття і визначення соціальної та екологічної безпеки діяльності
13. Джерела небезпек в закладі освіти
14. Оцінка ризику у соціальних та екологічних системах
15. Концепція прийняттого (допустимого) ризику у соціальних та екологічних системах
16. Процес і принципи управління ризиками у соціальних та екологічних системах
17. Мета, завдання і структура системи управління ризиками у соціальних та екологічних системах
18. Потенційні небезпеки зовнішнього і внутрішнього середовища закладу освіти
19. Надзвичайні ситуації та їх загальна класифікація
20. Мета, завдання і структура державної системи моніторингу довкілля
21. Організація і функціонування державної системи моніторингу довкілля
22. Система забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти
23. Професійна орієнтація і формування освітнього та професійного рівня персоналу
24. Організація набору, відбору та атестації персоналу
25. Охорона праці і гарантії прав персоналу
26. Політика системи управління охороною праці закладу освіти
27. Організація дій системи управління охороною праці закладу освіти
28. Здійснення функцій системи управління охороною праці закладу освіти
29. Оцінка системи управління охороною праці закладу освіти
30. Удосконалення системи управління охороною праці закладу освіти
31. Оцінка ризику виникнення небезпечних ситуацій в закладі освіти
32. Порядок розслідування нещасного випадку в закладі освіти
33. Процес управління системою забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти
34. Теоретичні основи здійснення організаційної функції управління системою забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти
35. Теоретичні основи координації (регулювання) як загальної функції управління системою забезпечення фахової дієздатності персоналу закладу освіти
36. Гігієнічна класифікація умов праці
37. Санітарно-гігієнічні вимоги до персоналу закладу освіти

38. Класифікація факторів і система елементів ефективної та безпечної праці
39. Принципи ергономіки робочого місця
40. Основні психологічні фактори ефективної та безпечної праці і методики корекції психічного стану персоналу закладу освіти
41. Організація інформування та оповіщення в умовах надзвичайної ситуації і в особливий період
42. Планування евакуації в закладу освіти
43. Порядок проведення евакуації контингенту закладу освіти
44. Сутність соціальної безпеки, рівні її дослідження та основні джерела загроз
45. Заходи запобігання виникненню надзвичайних ситуацій
46. Компоненти фахової дієздатності та їх характеристика
47. Шляхи, засоби, заходи, умови забезпечення фахової дієздатності
48. Особливості професійної діяльності при потенційній небезпеці в соціумі
49. Особиста і соціальна відповідальність менеджера освіти.

ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

Завдання I рівня.

1. Система гігієнічних заходів щодо поліпшення стану здоров'я населення, попередження захворювань, оздоровлення умов життя – це

- A. Гігієна;
- Б. Санітарія;
- В. Виробничий фактор.

2. Збереження і розвиток сукупності умов, за яких воно здатне існувати як соціум: фізична захищеність кожної особи; збереження соціальної самосвідомості індивідуумів як основи стабільності і розвитку соціуму; нейтралізація негативних наслідків природних, техногенних, економічних і соціальних явищ кризового характеру, що дестабілізують суспільно-політичні процеси – це

- A. Соціальні інтереси особи;
- Б. Соціальні інтереси держави;
- В. Соціальні інтереси суспільства

3. Відмітьте нещасний випадок, який визнається не пов'язаним з виробництвом, що стався з працівником під час виконання трудових обов'язків, у тому числі у відрядженні, а також той, що стався у період:

A. Проїзду на роботу чи з роботи на транспортному засобі, що належить підприємству, або на іншому транспортному засобі, наданому роботодавцем;

Б. Використання власного транспортного засобу в інтересах підприємства з дозволу або за дорученням роботодавця в установленому роботодавцем порядку;

В. Виконання дій в інтересах підприємства, на якому працює потерпілий, тобто дій, які не належать до трудових обов'язків працівника (подання необхідної допомоги іншому працівникові, дій щодо запобігання аваріям або рятування людей та майна підприємства, інших дій за розпорядженням або дорученням роботодавця);

Г. Під час використання ними в особистих цілях транспортних засобів, машин, механізмів, устаткування, інструментів, що належать або використовуються підприємством (крім випадків, що сталися внаслідок їх несправності);

Д. Надання підприємством шефської допомоги.

4. Такі принципи трудових відносин, як: ділові кола повинні підтримувати свободу асоціацій та гарантувати здійснення права на укладання колективних договорів; виступати за ліквідацію всіх форм примусової праці; виступати за ліквідацію дискримінації в сфері праці та зайнятості, визначено:

- A. Глобальним договором ООН;

Б. Організацією економічного співробітництва та розвитку;

В. Міжнародною організацією праці

5. Такі шкідливі виробничі фактори, як речовини біологічної природи, що отримані хімічним синтезом, відносяться до:

А. Біологічних факторів;

Б. Фізичних факторів;

В. Хімічних факторів.

6. Максимальний ризик, який не повинен перевищуватись, незважаючи на очікуваний результат – це

А. Гранично допустимий ризик;

Б. Надмірний ризик;

В. Прийнятний ризик;

7. Технічна або інша характеристика небезпечної події, що зумовлює виникнення обстановки, яка визначається як надзвичайна ситуація - це

А. Класифікаційна ознака надзвичайних ситуацій

Б. Класифікація надзвичайних ситуацій

В. Вражаючий фактор.

8. Комплексна науково обґрунтована система форм, методів та засобів впливу на особу з метою оптимізації її професійного самовизначення на основі врахування особистісних характеристик кожного індивідуума та потреб ринку праці – це

А. Професія;

Б. Професійна орієнтація;

В. Професійний добір.

9. Систематичні спостереження, збір, аналіз і оцінка інформації про стан навколишнього природного середовища та факторів впливу на нього, прогнозування його змін та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень щодо дотримання вимог екологічної безпеки, збереження природного середовища та раціонального природокористування - це

А. Кризовий моніторинг довкілля

Б. Загальний моніторинг довкілля

В. Фоновий моніторинг довкілля

10. Частина загальної системи управління організацією, яка сприяє запобіганню нещасним випадкам та професійним захворюванням на виробництві, а також безпеки для третіх осіб, що виникають у процесі господарювання - це

А. Охорона праці

Б. Система управління охороною праці

В. Управління охороною праці

11. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві визначає:

А. Профільне міністерство

Б. Верховна Рада України

В. Кабінет Міністрів України

12. Вивчення та сприяння впровадженню у виробництво досягнень науки і техніки, прогресивних і безпечних технологій, сучасних засобів колективного та індивідуального захисту працівників –це:

А. Основне завдання служби охорони праці

Б. Функція служби охорони праці

В. Обов'язки працівників служби охорони праці

Завдання II рівня.

13. Доповніть. Єдина структура системи освіти включає:

А. Дошкільне виховання;

Б. _____

В. _____

Г. _____

Д. Післядипломну освіту;

Ж. Аспірантуру і докторантуру;

З. _____

І. _____

Ї. _____

14. Завершіть визначення:

Такий стан навколишнього середовища, за якого забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей - це

15. Завершіть визначення:

Захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам - це

16. Завершіть визначення:

Небезпечна подія - подія, у тому числі катастрофа, аварія, пожежа, стихійне лихо, епідемія, епізоотія, епіфітотія, яка

17. Дайте відповідь на запитання: «Які заходи та засоби входять в систему охорони праці?» _____

18. Дайте відповідь на запитання: «Які є принципи управління ризиками?» _____

19. Назвіть критерії для визначення рівня надзвичайної ситуації

Завдання III рівня.

20: Складіть (коротко) матрицю стейкхолдерів загальноосвітнього навчального закладу щодо профорієнтації випускників.

ГЛОСАРІЙ

Джерела: Офіційні сайти Міністерства освіти України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України; список літератури методичних рекомендацій

Атестація персоналу - це комплексна оцінка якостей працівників, їх трудової поведінки й результатів діяльності.

Виробниче середовище – це середовище, в якому людина здійснює свою трудову діяльність

Відбір персоналу - це процес вибору найбільш здібних, придатних кандидатів із числа претендентів

Вражаючі фактори - такі чинники життєвого середовища, які за певних умов завдають шкоди як людям, так і системам життєзабезпечення людей, призводять до матеріальних збитків. За своїм походженням вражаючі фактори можуть бути фізичні, в тому числі енергетичні, хімічні, біологічні, соціальні та психофізіологічні.

Гігієна - галузь профілактичної медицини, яка вивчає вплив умов життя і праці на здоров'я людини і розробляє заходи з профілактики захворювань, забезпечення оптимальних умов існування, збереження здоров'я і продовження життя.

Гігієна праці - галузь профілактичної медицини, що вивчає умови та характер праці, їх вплив на здоров'я, функціональний стан людини, розробляє наукові основи гігієнічної регламентації факторів виробничого середовища і трудового процесу, практичні заходи, спрямовані на профілактику шкідливої і небезпечної їх дії на працюючих.

Гранично допустимий ризик — це максимальний ризик, який не повинен перевищуватись, незважаючи на очікуваний результат.

Екологічна безпека – це такий стан навколишнього середовища, за якого забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей

Життєве середовище людини – це частина Всесвіту, де в даний момент перебуває людина і функціонують системи її життєзабезпечення.

Загальний моніторинг довкілля – це систематичні спостереження, збір, аналіз і оцінка інформації про стан навколишнього природного середовища та факторів впливу на нього, прогнозування його змін та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень щодо дотримання вимог екологічної безпеки, збереження природного середовища та раціонального природокористування.

Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій - комплекс правових, соціально-економічних, політичних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків;

Збиток – фактичні і можливі економічні і соціальні втрати (погіршення стану навколишнього середовища, здоров'я людини, порушення нормальної господарської діяльності) в результаті будь-яких подій, явищ, дій

Знехтуваний ризик має настільки малий рівень, що він перебуває в межах допустимих відхилень природного (фонового) рівня.

Ідентифікація ризиків - це дослідження, виявлення, опис, документування та групове обговорення ризиків до того, як вони стають проблемами та несприятливо впливають на діяльність підприємства.

Класифікаційна ознака надзвичайних ситуацій - технічна або інша характеристика небезпечної події, що зумовлює виникнення обстановки, яка визначається як надзвичайна ситуація.

Класифікація надзвичайних ситуацій - система, згідно з якою надзвичайні ситуації поділяються на класи і підкласи залежно від характеру їх походження.

Кризовий моніторинг довкілля – це спостереження за спеціальними програмами для контролю за природними об'єктами і джерелами техногенного впливу в районах екологічної напруженості, у зонах аварій та небезпечних природних явищ з метою: а) забезпечення оперативного реагування на кризові та надзвичайні екологічні ситуації, б) аналізу та оцінки ризиків для населення і довкілля, в) прогнозування можливих негативних наслідків і г) прийняття рішень щодо їх ліквідації, створення нормальних умов для життєдіяльності населення і господарювання.

Моніторинг надзвичайних ситуацій - це система безперервних спостережень, лабораторного та іншого контролю для оцінки стану захисту населення і територій та небезпечних процесів, які можуть призвести до загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, а також своєчасне виявлення тенденцій до їх зміни.

Надзвичайна ситуація - обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності

Надмірний ризик характеризується виключно високим рівнем, який у переважній більшості випадків призводить до негативних наслідків.

Національна безпека - це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Небезпечна подія - подія, у тому числі катастрофа, аварія, пожежа, стихійне лихо, епідемія, епізоотія, епіфітотія, яка за своїми наслідками становить загрозу життю або здоров'ю населення чи призводить до завдання матеріальних збитків;

Небезпечний виробничий фактор - це фактор середовища і трудового процесу, що може бути причиною гострого захворювання, раптового різкого погіршення здоров'я або смерті.

Небезпечний чинник - складова частина небезпечного явища (пожежа, вибух, викидання, загроза викидання небезпечних хімічних, радіоактивних і біологічно небезпечних речовин) або процесу, що характеризується фізичною, хімічною, біологічною чи іншою дією (впливом), перевищенням нормативних показників і створює загрозу життю та/або здоров'ю людини;

Небезпечні фактори - такі чинники життєвого середовища, які призводять до травм, опіків, обморожень, інших пошкоджень організму або окремих його органів і навіть до раптової смерті.

Оповіщення - доведення сигналів і повідомлень органів управління цивільного захисту про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій, аварій, катастроф, епідемій, пожеж тощо до центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та населення.

Організація набору персоналу - це процес пошуку необхідної кількості кваліфікованих спеціалістів на вакантні посади та переконання їх звернутися за роботою в дане підприємство, організацію.

Охорона праці - це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Підвищення кваліфікації - це безперервно організоване навчання працівників, спрямоване на удосконалення їхніх професійних знань, умінь та навичок.

Побутове середовище – це середовище проживання людини.

Політичні джерела небезпек - конфлікти (ідеологічні, міжпартійні та збройні) і війни на міжнаціональному та міждержавному рівні, духовне гноблення, політичний тероризм.

Прийнятний ризик – це ризик з таким рівнем, який суспільство може прийняти (дозволити), враховуючи техніко-економічні та соціальні можливості на даному етапі свого розвитку.

Природні джерела небезпеки – це природні об'єкти, явища природи та стихійні лиха, які можуть спричинити шкоду людині або ж становлять загрозу для життя чи здоров'я людини (землетруси, зсуви, селі, вулкани, повені, снігові лавини, шторми, урагани, зливи, град, тумани, ожеледі, блискавки, астероїди, сонячне та космічне випромінювання, небезпечні тварини, рослини, риби, комахи, гриби, бактерії, віруси, заразні хвороби).

Професійна адаптація - процес активного пристосування особистості до організаційно-технологічних умов професійної діяльності, до своїх функціональних обов'язків

Професійна інформація - це пропаганда професії, ознайомлення людей із сучасними видами виробництва, станом ринку праці, перспективою розвитку професії;

Професійна консультація - цілеспрямований процес вивчення і формування професійних інтересів, намірів у людей з урахуванням їх стану здоров'я, психофізіологічних особливостей і потреб

Професійна орієнтація - комплексна науково обґрунтована система форм, методів та засобів впливу на особу з метою оптимізації її професійного самовизначення на основі врахування особистісних характеристик кожного індивідуума та потреб ринку праці.

Професійна переорієнтація - науково обґрунтована система переходу особистості від однієї професії до іншої

Професійний добір - визначення міри професійної здатності людини до даної конкретної професії

Професія - рід трудової діяльності людини, який вимагає комплексу спеціальних теоретичних знань і практичних умінь, набутих у процесі спеціальної підготовки та досвіду роботи.

Реагування на надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків - скоординовані дії суб'єктів забезпечення цивільного захисту, що здійснюються відповідно до планів реагування на надзвичайні ситуації, уточнених в умовах конкретного виду та рівня надзвичайної ситуації, і полягають в організації робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, припинення дії або впливу небезпечних факторів, викликаних нею, рятування населення і майна, локалізації зони надзвичайної ситуації, а також ліквідації або мінімізації її наслідків, які становлять загрозу життю або здоров'ю населення, заподіяння шкоди території, навколишньому природному середовищу або майну

Ризик – це небажана подія, що може мати непередбачені негативні наслідки.

Санітарія – система гігієнічних заходів щодо поліпшення стану здоров'я населення, попередження захворювань, оздоровлення умов життя.

Система управління охороною праці - частина загальної системи управління організацією, яка сприяє запобіганню нещасним випадкам та професійним захворюванням на виробництві, а також небезпеки для третіх осіб, що виникають у процесі господарювання .

Соціальна безпека - це такий стан розвитку держави, при якому держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз

Соціальні інтереси особи - це захищеність основних життєвих та соціальних потреб на об'єктивно визначеному сучасному рівні (у тому числі, на основі вільної праці та винагороди за її результати, безпеки життєдіяльності тощо);

Соціальні інтереси суспільства - це збереження і розвиток сукупності умов, за яких воно здатне існувати як соціум: фізична захищеність кожної особи; збереження соціальної самосвідомості індивідуумів як основи стабільності і розвитку соціуму; нейтралізація негативних наслідків природних, техногенних, економічних і соціальних явищ кризового характеру, що дестабілізують суспільно-політичні процеси

Соціальні небезпеки – це небезпеки, викликані низьким духовним та культурним рівнем (бродяжництво, проституція, пияцтво, алкоголізм, тютюнопаління). Джерелами цих небезпек є

незадовільний матеріальний стан, погані умови проживання, страйки, повстання, конфліктні ситуації на міжнаціональному, етнічному, расовому чи релігійному ґрунті

Таксономія небезпек – це класифікація і систематизація небезпек за певними ознаками, що упорядковує та систематизує вимоги при вивченні небезпеки.

Техногенні небезпеки – це небезпеки, пов'язані з використанням транспортних засобів, підіймально-транспортного обладнання, горючих легкозаймистих і вибухонебезпечних речовин та матеріалів, процесів, що відбуваються при підвищених температурі й тиску, електричної енергії, хімічних речовин, різних видів випромінювання (іонізуючого, електромагнітного, віброакустичного). Джерелами техногенних небезпек є відповідні об'єкти, що породжують їх.

Умови праці - сукупність факторів трудового процесу і виробничого середовища, у якому здійснюється діяльність людини.

Управління ризиками - це необхідна умова ефективного управління сучасними складними системами типу "людина - технічна система - середовище".

Фоновий моніторинг довкілля – це спостереження у спеціально визначених природоохоронних зонах (природних і біосферних заповідниках, базових станціях тощо) з метою: вивчення закономірностей розвитку та оцінки і прогнозування зміни стану екосистем у віддалених від об'єктів промислової і господарської діяльності зонах; одержання інформації для визначення середньостатистичного (фонового) рівня забруднення довкілля певних територій в умовах антропогенного навантаження, наукового обґрунтування проєктів будівництва і реконструкції господарських об'єктів і оптимізації їх функціонування.

Шкідливий виробничий фактор - це фактор середовища і трудового процесу, який може викликати професійне захворювання, зниження працездатності, підвищити частоту тілесних і інфекційних захворювань, призвести до порушення здоров'я нащадків.

Шкідливі фактори - такі чинники життєвого середовища, які призводять до погіршення самопочуття, зниження працездатності, захворювання і навіть до смерті як наслідку захворювання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Безпека життєдіяльності: підручник / Піскунова Л. Е., Прилипка В. А., Зубок Т. О. — К.: ("Академія"), 2012. — 224 с.
2. Безпека праці: ергономічні та естетичні основи: Навч. посіб./ С. О. Апостолук, В. С. Джигирей, А. С. Апостолук та ін. — К.: Знання, 2006. — 210 с.
3. Геврик Є. О. Техніка безпеки: Навч. посіб./ О. Є. Геврик, Г. В. Сомар, Н. П. Пешко. — К.: Зовн. торг.; Ельга, 2006. — 316 с.
4. Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінська практика: підручник / Саприкіна М., Ляшенко О., Сасенсус М. та ін. — К.: ТОВ «Фарбований лист», 2011. — 480 с.

Допоміжна

1. Амджадін Л. Соціальна складова сучасної екологічної політики: екологічно відповідальний бізнес // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2004. — № 1.- С.63-72.
2. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки: Навч. та науково-практич. посіб. — К.: Знання-Прес, 2002. — 332 с.
3. Бакало Н. В. Фактор екології і його вплив на соціально-економічний розвиток людства // Екологічний менеджмент. — К.: МАУП, 2006. — С.63-66.
4. Баланда А. Безпека як соціальний феномен: дискурс людського розвитку // Україна: аспекти праці. — 2007. — № 1. — С.2_—28.
5. Барбашова Н. Право на безпечне середовище: проблеми промислово розвинутого регіону // Право України. — 2006. — № 1. — С. 124-128.
6. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб./За ред. Я. Бедрія. — Львів: Афіша, 2000. — 275 с.
7. Березуцький В. Вплив людського фактора на виробничий ризик/ В. Березуцький, В. Пархоменко // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2005. — № 2. — С.61-65.
8. Бегун В. В. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки): Навч. посіб./В.В. Бегун, І. М. Науменко. — К., 2004.-328с.
9. Білявський Г. О. Основи екології: теорія та практика: Навч. посіб./ Г.О.Білявський, Л. І. Бугченко. — К.: Лібра, 2006. — 368 с.
10. Бондаренко В. М. Науково-теоретичні основи міжгалузевої оцінки, управління і забезпечення безпеки праці (Охорона праці та безпека життєдіяльності) // Проблеми освіти. — К., 2001. — Вип. 26. — С. 231-225.
11. Бохан А. В. Визначальні принципи екологізації підприємства в сучасних умовах трансфармації суспільства // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 9. — С. 153-160.
12. Васюта О. А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального розвитку: Монографія. — Тернопіль: Гал-Друк, 2001. — 600 с.
13. Виноградський М.Д., Беляєва С.В., Виноградська А.М., Шканова О.М. Управління персоналом: Навч. посіб. —К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 504с.
14. Гайченко В. А. Основи безпеки життєдіяльності людини: Навч. посіб./ В. А. Гайченко, Г. М. Коваль, Є. П. Буравльов. — 3-тє вид., переробл. і допов. — К.: МАУП, 2006. — 440 с.
15. Гандзюк М. П. Основи охорони праці: Підручник/ М. П. Гандзюк, Є. П. Желібо, М. О. Халімовський. — 3-тє вид.- К.: Каравела,
16. Геврик Є. Безпека життєдіяльності.- К.: Ельга-Н, КНТ, 2007.- 384 с.
17. Геврик Є. О. Гігієна праці на виробництві: Навч. посіб./ Є. О. Геврик, Н. П. Пешко. — К.: Ельга; Ніка-центр, 2004. — 280 с.

18. Гнибіденко І.Ф., Колот А.М., Новікова О.Ф. та ін. Соціальна безпека: теорія та українська практика. Монографія / За ред.І.Ф. Гнибіденка, А.М.Колота, В.В.Рогового. — К.: КНЕУ,2006.
19. Гогіташвілі Г. Г. Системи управління охороною праці: Навч. посіб. — Львів: Афіша, 2002. — 320 с.
20. Горячев С. Ф. Безопасность жизнедеятельности и медицина катастроф. — Ростов н/Д: Феникс, 2006. — 76 с.
21. Грішнова О.А. Людський розвиток: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2006.
22. Данільян О.Г., Дзьобань О.П., Панов М.І. Національна безпека України: сутність, структура та напрямки реалізації. — Харків: Фоліо, 2002. — с. 123-150.
23. Джорж Р.Т. Деловая этика / Пер. с англ. Р.И. Стопера. — СПб., «Экономическая школа», М., Издат. группа «Прогресс», 2001. Т.1.
24. Дробноход М. Екологічний імператив та його виміри/ М. Дробноход, Ф. Вольвач // Освіта і управління. — 2004. — Т. 7. — № 2. — С.47-9.
25. Екологічне право України: Підручник/А. П. Гетьман, М. В. Шульга, В. К. Попов; За ред. Гетьман А. П. — Х.: Право, 2006. — 382 с.
26. Екологічний менеджмент: Навч. посіб./ За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюка — К.: Знання, 2006. — 366 с.
27. Жариков Е. С. Психология управления: Книга для руководителя и менеджера по персоналу. — М.: МЦФЭР, 2002. — 112 с.
28. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб./ За ред. Є.П.Желібо. 6-е вид. —К.: Каравела, 2009. 344 с.
29. Законодавство України про екологію / О. А. Роїна — 3-тє вид., переробл. і допов. — К.: КНТ, 2007. — 472 с.
30. Запольський А. К. Основи екології: Підручн. / А. К. Запольський, А. І. Салюк; За ред. Ситник К. М. — К.: Вища шк., 2003. — 3_8 с.
31. Ілляшенко С. М. Управління екологічними ризиками інновацій: Монографія/ С. М. Ілляшенко, В. В. Божкова; За ред. С. М. Ілляшенко. — Суми: ВТД Університетська книга, 2004. — 214 с.
32. Ісаєнко В. М. Екологічна безпека — основний чинник екологізбалансованого розвитку України у ХХІ столітті / М. В. Ісаєнко, О. Г. Білявський /Екологічний вісник. — 2007. — № 7-8. —С. 14-17
33. Карвець М. О. Методичні засади екологічної політики // Екологічний менеджмент. — К.: МАУП,2006. — С. 121-123.
34. Катренко Л.А., Кіт Ю.В., Пістун І.П. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум: Навчальний посібник. — 3-тє вид., перероб. і допов. —Суми.: ВТД “Університетська книга”, 2009. — 540 с.
35. Качинський А. Б. Екологічна політика й екологічна безпека України // Екологічний вісник. — 2006. — № 1-2. — С. 24-26.
36. Кобецька Н. Р. Екологічне право України: Навч. посіб. — К.: Юрінком Інтер, 2007. — 3_2 с.
37. Колот А.М. Соціально-трудові відносини: теорія і практика регулювання : монографія / Київ. нац. екон. ун-т, 2003.
38. Концепція зеленого офісу: Рек. для орг. щодо екологічного дружнього ставлення до навколишнього середовища. — К.: Пульсари, 2007. — 64 с.
39. Корольчук М. С, Психофізіологія діяльності: Підручник. — К.: Ельга; Ніка-Центр, 2004. — 400 с.
40. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці: Підручник. — К.: КНЕУ, 2003. — 367 с.
41. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. Вид 2-е., випр., доп. —К.: Академвидав, 2007. — 464 с. (Альма-матер).
42. Левчук О. В. Екологічна безпека як складова національної безпеки України/ О. В.

Левчук, О. З. Порохнавець // Екологічний менеджмент. — К.: МАУП, 2006. — С.213-217.

43. Лисиченко Г.В., Забулонов Ю.Л., Хміль Г.А. Природний, техногенний та екологічний ризику: аналіз, оцінка, управління. Монографія. —К.: “Наукова думка”, 2008. -542 с.

44. Малофеев В. И. Социальная экология: Учеб. пособие. — М.: Дашков и Ко, 2003. — 260 с.

45. Мамешина О. С. Об эффективности эколого-психологического тренинга // Практична психологія та соціальна робота. — 2005. — № 9. — С.75-80.

46. Менеджмент організацій: Підручник / За заг. ред. Л. І. Федулової. К.: Либідь 2003. — 448.

47. Михайлова Л.І. Управління персоналом. Навчальний посібник. —К.: Центр учбової літератури, 2007. — 248 с.

48. Міжнародна організація праці: Конвенції та рекомендації, ухвалені міжнародною організацією праці. — Женева: МБП, 1999. — У 2 т. — 2242 с.

49. Москальова В. М. Основи охорони праці: Підручник. — К.: Професіонал, 2006. — 672 с.

50. Немцов В. Д., Довгаль Л. Є., Сініок Г. Ф. Менеджмент організацій. Навч. посіб. — К.: ТОВ “УВПК “Екс Об”, 2001 — 392 с.

51. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління: Посібник.- К.: Академвидав, 2003.- _68 с.

52. Осовська Г.В., Крушельницька О.В. Управління трудовими ресурсами. — К.: Кондор, 2003. — 224 с.

53. Перга Т. Екологічні ризики. Конкурентоспроможним державам глобалізація не страшна // Віче. — 2004. — № 7. — С. 43-4_.

54. Петрос О.М. Соціальний діалог як інструмент формування корпоративної соціальної політики: [монографія] / Ольга Михайлівна Петрос. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 152 с.

55. Постник М. И. Защита населения и хозяйственных объектов в чрезвычайных ситуациях: Учебник. — Мн.: Вышэйш. шк., 2003. — 398 с.

56. Рябікова Г. В. Охорона природи і екологізація виробництва як передумова сталого розвитку // Екологічний вісник. — 2005. — № 1-2. — С. 20-21.

57. Снігова О.Ю. Механізм державного та регіонального управління соціальною безпекою// Стратегічні пріоритети. — 2007. - №2(3). С. 87-92.

58. Соловійов В. П. Наукове забезпечення процесів ліквідації наслідків екологічно небезпечної діяльності // Екологічний вісник. — 2004. — № 1-2. — С. 29-30.

59. Соснин А. С. Менеджмент безопасности предпринимательства: Учеб. пособ. / А. С. Соснин, П. Я. Прыгунов. — К.: Европ. ун-т, 2004. — 3_7 с.

60. Соціальна безпека: теорія та українська практика. Монографія /За ред. І. Ф. Гнибіденка, А. М. Колота, В. В. Рогового. —К.: КНЕУ, 2006. -292 с.

61. Стійкий екологічно безпечний розвиток і Україна: Навч. посіб. / За ред. М. І. Дробнохода. — К.: МАУП, 2002. — 104 с.

62. Супрович М. П. Безпека життєдіяльності: Практикум / М. П. Супрович, В. Д. Сенюк, В. К. Замойська. — К.: Кондор, 2007. — 164 с.

63. Тимофеева С. С. Экологический менеджмент. — Ростов н/Д: Феникс, 2004. — 302 с.

64. Тимош І. М. Основи фізіології та психології праці: Посібник. — Тернопіль: Економічна думка, 1999. — 168 с.

65. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию:[пер. С англ.]/Френсис Фукуяма. — М.:АСТ:АСТ Москва:Хранитель, 2006. — 730 с.

66. Халмурадов Б. Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2006. — 138 с.

67. Цимбалюк І. Психологія управління: Навч. посіб. — К.: Професіонал, 2008. — 624 с.

68. Шегда А.В. Менеджмент: Підручник. —К.: Знання, 2004. — 687 с.

Нормативні документи

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV. (Відомості ВР України, 2003, N 18, N 19-20, N 21-22, ст.144).
2. Декларация социального прогресса и развития. Провозглашена резолюцией Генеральной Ассамблеи от 11 декабря 1969 года // <http://www.un.org/russian/document/declarat/socdev.htm>.
3. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций. Утверждена резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 8 сентября 2000 года // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&user=1189972613552263>
4. Декларація Міжнародної організації праці основних принципів та прав у світі праці: ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії (Женева, 18.06.1998 року) // http://www.ilo.org/public/english/standards/declaration/declaration_ukranian.pdf
5. Державний класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010
6. Державний класифікатор України. Державний класифікатор управлінської документації ДК 010-98” затверджений наказом Держстандарту України від 31.12.1998 N 1024
7. Європейська соціальна хартія (переглянута) // ВВР.- 2006. — № 43. — Ст.418.
8. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України від 15.12.2008 — 2008 р.- № 93. -С. 89. -Ст. 3103. http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
9. Керівництво з систем управління охороною праці. МОП - СУОП 2001. ILO-OSH 2001. (Міжнародне бюро праці, м. Женева)
10. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25 червня 1991 року №1264-XII.//ВВР. – 1991.
11. Закон України «Про благодійництво та благодійні організації» від 19 вересня 1997 р. // <http://www.rada.gov.ua>
12. Закон України «Про екологічний аудит» від 24 червня 2004 року № 1862-IV .
13. Закон України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» // Уряд. кур’єр. — 2003. — № 150.
14. Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» // Відомості Верховної Ради. — 1999. — № 23. — Ст. 121.
15. Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» від // Відомості Верховної Ради. — 2001. — № 23. — Ст. 121.
16. Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» // Людина і праця. — 2000. — № 7. — С. 3–31.
17. Закон України «Про зайнятість населення» // Відомості Верховної Ради. — 1991. — № 14. — Ст. 170.
18. Закон України «Про захист прав споживачів» // <http://www.rada.gov.ua>
19. Закон України «Про колективні договори і угоди» // Відомості Верховної Ради. — 1993. — № 36. — Ст. 361.
20. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» // Уряд. кур’єр. — 2003. — № 169.
21. Закон України «Про оплату праці» // Відомості Верховної Ради. — 1995. — № 17. — Ст. 121.
22. Закон України «Про організації роботодавців» // Відомості Верховної Ради. — 2001. — № 32. — Ст. 171.
23. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» // <http://www.rada.gov.ua>
24. Закон України «Про охорону праці» // Відомості Верховної Ради. — 1992. — № 49. — Ст. 668.

25. Закон України «Про професійні спілки України, їх права та гарантії діяльності» // Відомості Верховної Ради. — 1999. — № 45. — Ст. 397.
26. Закон України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини»;
27. Закон України від 01.07.1993 р. №3356-«Про колективні договори і угоди»
28. Закон України від 16.03.2000 р. N 1550-III “Про правовий режим надзвичайного стану”
29. Закону України від 18.01.2001 р. N 2245-III “Про об’єкти підвищеної небезпеки”
30. Закону України від 8 червня 2000 року N 1809-III “Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру”
31. Кодекс законів про працю України. –Х.: ТОВ “Одіссей”, 2007. – 160 с.
32. Конвенція ЄЕК ООН «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з екологічних питань (Орхуська конвенція);
33. Конвенція МОП № 100 «Про рівну винагороду», 1951 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
34. Конвенція МОП № 105 «Скасування примусової праці»), 1957 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
35. Конвенція МОП № 111 «Про дискримінацію (в галузі праці і занять)», 1958 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
36. Конвенція МОП № 138 «Про мінімальний вік для прийому на роботу», 1973 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
37. Конвенція МОП № 182 «Про найгірші форми дитячої праці»), 1999 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
38. Конвенція МОП № 29 «Про примусову працю»), 1930 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
39. Конвенція МОП № 87 «Про свободу асоціації та захист права на організацію», 1948 // <http://zakon.rada.gov.ua>
40. Конвенція МОП № 98 «Про право на організацію і на ведення колективних переговорів», 1949 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
41. Конституція України.
42. МНС України: Концепція управління ризиками надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру (проект). http://www.mns.gov.ua/content/education_kurns.html
43. Наказ Комітету по нагляду за охороною праці України від 17.06.1999 р. N 112. “Про затвердження Положення щодо розробки планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій”
44. Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 16.12.2005 р. N 467. «Методичні рекомендації з питань створення систем моніторингу довкілля регіонального рівня»
45. Наказ МНС від 15.08.2007 №557 “Про затвердження Правил техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях”
46. Наказ МНС від 16.07.2009 р. №494 “Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення планів цивільного захисту підприємств, установ, організацій на особливий період”
47. Наказ МНС від 22.04.2003 N 119 “Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій”
48. Наказ МНС України від 23.02.2006 р. N 98. «Про затвердження Методики ідентифікації потенційно небезпечних об’єктів»
49. Наказ МОЗ від 27.12.2001 р. N 528 “Про затвердження Гігієнічної класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу”
50. Постанова КМУ від 24.03.2004 р. N 368. «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями»
51. Постанова КМУ від 30.03.1998 р. N 391. «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля»

52. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова КМУ від 10.09.2014 р. № 442 // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-п>

53. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці. Затверджені Головою Держгірпромнагляду 07.02.2008 р.

54. Кодекс цивільного захисту України // <http://www.rada.gov.ua>

55. Спільний наказ МНС, Мінагрополітики, Мінекономіки, Мінприроди від 27.03.2001 р. N 73/82/64/122. “Про затвердження Методики прогнозування наслідків виліву (викиду) небезпечних хімічних речовин при аваріях на промислових об’єктах і транспорті”

56. Указ Президента України № 590/2008 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 16 травня 2008 року «Про стан функціонування єдиної державної системи запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру»”

Інформаційні ресурси

1. Глобальная инициатива ответственного лидерства (Global Responsible Leadership Initiative — GRLI) www.grli.org
2. Глобальный договор ООН (UN Global Compact, 2000) www.globalcompact.org.ua
3. Европейская ассоциация этики бизнеса (European Business Ethics Network — EBEN) www.eben-net.org
4. Офіційний сайт Міністерства освіти України
5. Офіційний сайт Верховної Ради України// <http://www.rada.gov.ua>
6. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України